

Овчаренко З.П.

Национальный технический университет Украины

"Киевский политехнический институт", Украина

Формування і розвиток автономії студентів на більш високій стадії навчання іноземної мови та роль педагога у цьому процесі

Загальновідомо, що педагог працюючи у вищій школі завжди несе відповідальність за організацію заняття, підбір навчальних матеріалів і визначення змісту навчальної діяльності студентів. Він сам оцінює роботу студентів і планує наступні заняття. Однак, при цьому у студентів дуже швидко може сформуватися «синдром виконавця» і «споживача мовної продукції». А тому, крім уже впроваджених у практику викладання способів організації навчальної діяльності студентів, необхідні й такі форми роботи, де відсутнє жорстке управління з боку викладача.

Рішення проблеми розвитку автономії студентів мовного факультету не обмежується лише навчальною підготовкою, а припускає, на наш погляд, рішення ще деяких методичних завдань. Зокрема:

1) переосмислення ролі викладача у створенні інтерактивних форм роботи з точки зору розвитку автономії студентів (аналіз своєї викладацької діяльності);

2) розробку додаткових методичних посібників для використання в різних режимах роботи, індивідуалізованих навчальних завдань з урахуванням індивідуальних стилів навчання, а також пізнавальних потребностей, інтересів і навіть схильностей студентів.

Вивчення іноземної мови (далі ІМ) носить характер індивідуальній діяльності: ніхто не зможе вивчити за студента, наприклад, значення слова, інші можуть лише допомогти йому в цьому. Отже, процес вивчення нового - це

те, що відбувається за допомогою учня, а не те, що може зробити педагог для того, хто навчається. Іншими словами, йдеться про навчання у співпраці, при якому викладач організовує свої заняття таким чином, щоб якомога більше залучати студентів до процесу навчального управління, поступово передючи їм частину відповідальності за їх якісне навчання в процесі, наприклад, постановки навчальних завдань, підбору учбових матеріалів, оцінки досягнутого, самостійної розробки і навіть проведення певних етапів уроку, підбірку різних типів вправ і врешті-решт, визначенні мети аудиторного заняття і шляхів її досягнення.

Отже, навчання, спрямоване на формування автономії студента, – це навчання такби мовити у співпраці, при якому студент є повноправним суб'єктом навчального процесу, який відбувається з допомогою самого студента, а не лише для нього. Особливо актуальними ці питання стають на старших курсах у спеціалізованих педагогічних вузів, коли за допомогою розвитку автономії студенти вдосконалюють і свої професійні якості, котрі знадобляться їм у майбутній роботі.

Слід також зазначити, що навчання, спрямоване на формування навчальної автономності студента, передбачає вдосконалення метакогнітивних умінь студента, які дозволяють йому безперервно підвищувати професіоналізм в сфері своєї іншомовної мовленнєвої діяльності в сучасних умовах розширення міжкультурного спілкування.

Шляхи реалізації концепту автономії студента у навчальній діяльності з оволодіння ІМ можуть бути різними. Насамперед необхідно чітко обґрунтування критеріїв автономії та основних її характеристик у рамках програм з ІМ стосовно до різних рівнів володіння мовою тих, хто її вивчає. Цілеспрямована робота з формування навчальної компетенції і здібності студента до автономного, самостійного, творчого гнучкого здійснення та навчальної діяльності з оволодіння ІМ, припускає, з нашої точки зору, розробку спеціальних навчальних матеріалів та різних форм і видів організації навчального процесу, включаючи самостійну роботу студента. Відповідні

матеріали і форми організації навчальної діяльності учня могли б скласти систему - психолого-педагогічну модель, в рамках якої в процесі навчання / оволодіння ІМ забезпечується стійка звичка учня до автономної, самостійної роботи над досліджуваною мовою, достатній рівень навчальної компетенції студента, його здатність до автономної, конструктивної та творчої діяльності з усіх аспектів оволодіння ІМ.

Діяльність викладача на заняттях повинна полягати в тому, щоб допомогти студентам досягти наступних цілей, запропонованих у межах програми професійного саморозвитку студентів на заняттях з ІМ О.Д. Серебрянською:

- Сформувати в собі певні вміння;
- Розвивати певні вміння; навчитися застосовувати їх у реальній навчальній та практичній діяльності;
- Перевірити ефективність конкретних умінь (вже сформованих) у реальних навчальних і практичних ситуаціях;
- Навчитися рефлексувати в реальному педагогічному процесі (усвідомлюючи свій емоційний або фізичний стан, власні устремління, розуміти реакцію однокурсників і викладачів на свої дії і слова тощо);
- Сформувати в собі певні якості педагогічного мислення (наприклад, гнучкість, мобільність, системність тощо);
- Розвинути навчальну та професійну мотивацію;
- Розвинути певні професійно значущі якості (наприклад, терпіння, чуйність, доброзичливість тощо);
- Навчитися управляти своїм власним емоційним станом спілкування.

Отже, для розвитку автономії студентів мовного факультету необхідно прагнути до такої навчальної взаємодії, в якій зберігався б баланс двох основних складових: міра свободи суб'єктивного вибору студента і обсяг керуючих впливів викладача.

У методичному плані значення педагога жодним чином не знижується, навпаки, він виконує надзвичайно складне завдання - створення умов для

самореалізації студентів в освітньому середовищі як незалежної і відповідальної особистості, для реалізації провідних суб'єктивних якостей автономної особи.

Обравши шлях розвитку автономії студентів у процесі використання інтерактивних форм роботи, педагог, який вирішує проблему організації роботи студентів не здатний до жорсткого управління, а лише націлений на створення умов для саморозвитку студентів, надаючи їм можливість вибору і розширену свободу дій. Це може виражатися у наступній формі:

- а) запропонування варіантів завдань відповідно до пізнавальних потреб та інтересів з урахуванням їх індивідуальних стилів навчання;
- б) урізноманітнення видів діяльності;
- в) запропонування варіантів матеріалів для самостійної роботи;
- г) запропонування варіативності взаємодії в процесі вирішення комунікативних завдань тощо.

В рамках вузівського освітнього процесу з ІМ для створення такого освітнього середовища автор пропонує включати в освітній процес використання інтерактивних форм роботи, зокрема формат організації продуктивної самостійної навчальної діяльності учня.

Щоб включитися в процес розвитку автономії, студенти повинні бути включені в процес планування програми їхнього саморозвитку, принаймні, на тому рівні, який є істотним і можливим для них у навчальному контексті.

Персональний внесок у планування вивчення ІМ дає студенту відчуття монопольного використання отриманих знань. Однак за цим відчуттям відразу ж послідує бажання поділитися своїм унікальним знанням. Саме інтерактивні форми роботи дозволяють студентам на практиці використовувати отримані самостійно знання, ділитися ними з іншими, критично осмислювати свою позицію, порівнюючи її з іншими, рефлексувати над своєю комунікативною діяльністю.

Отже, при оцінці успішності роботи студентів в інтерактивному режимі викладач повинен керуватися наступними вимогами:

- Зосереджувати увагу на фактах, важливих з точки зору професії соціально-педагогічної освіти;
- Виходити з того, що студент – унікальна людина, знання, вміння та навички якої актуальні для групи і педагога;
- Активно використовувати ініціативу, здібності та досягнення студентів;
- Заохочувати співробітництво студентів;
- Стимулювати рефлексивну діяльність студентів; ,
- Заохочувати студентів ретельно аналізувати свою пізнавальну і комунікативну діяльність;
- Стимулювати студентів в отриманні більш високих результатів;
- Підвищувати відповідальність студентів за результати навчальної діяльності.

Література

1. Серебрянская О.Д. Профессиональное саморазвитие студентов педагогического вуза : на примере изучения иностранного языка : автореф. дис. ... канд. пед. наук : (13.00.08) / Ольга Дмитриевна Серебрянская ; Волгоградский гос. пед. ун-т. – Волгоград : [б. и.], 2002. – 26 с.
2. Learner Autonomy: Future Directions. – Harlow: Longman, 2009.